

Ochrona wód przed zanieczyszczeniem azotanami

Wzrost poziomu stężenia azotanów w wodach powierzchniowych i podziemnych oraz pojawiająca się coraz częściej eutrofizacja wód powierzchniowych (w szczególności zbiorników wodnych) pokazuje jak potrzebna jest ich ochrona. Dlatego kraje członkowskie UE podjęły kroki w celu zabezpieczenia zasobów wód gruntowych oraz powierzchniowych.

W Polsce ustanowiono jednolity program działań, wdrażający postanowienia Dyrektywy Azotanowej na terytorium całego kraju. Ponieważ rolnictwo jest jednym ze źródeł zanieczyszczenia gleb, program zakłada obowiązkowe praktyki dla gospodarstw, w zależności od powierzchni, skali produkcji rolniczej i intensywności produkcji.

Woda decyduje o naszym życiu i zdrowiu, jest niezbędna dla każdej czynności organizmu.

Dzienne zapotrzebowanie na wodę dorosłego człowieka wynosi od 2-12 litrów, a zapotrzebowanie bytowe to ponad 100 litrów dziennie. Tam, gdzie nie ma wody – nie ma też życia. Pamiętajmy, że woda jest dobrem wyczerpywalnym, o które powinniśmy dbać i chronić je przed zanieczyszczeniami tak, aby mogły z niej korzystać również przyszłe pokolenia.

Skutkami eutrofizacji są:

- zakwity glonów, które mogą oddziaływać toksycznie, powodować śnięcie ryb,
- pogorszenie klarowności wody, ograniczenie różnorodności gatunków, zmniejszenie wartości użytkowej wód – np. dla wędkarstwa, turystyki czy rekreacji,
- zwiększenie kosztów oczyszczania wód.

Dyrektywa Azotanowa

Ochrona wód przed tego typu zanieczyszczeniami, została wprowadzona w krajach Unii Europejskiej Dyrektywą Rady 91/676/EWG z grudnia 1991 roku, zwaną Dyrektywą

Tabela 1. Wymagane praktyki oraz dokumentacja dotycząca nawozów w zależności od wielkości gospodarstwa i sposobu jego produkcji

Podmioty prowadzące produkcję rolną	Wymagana dokumentacja
<p>chów lub hodowla:</p> <ul style="list-style-type: none"> • drobiu powyżej 40 000 stanowisk • powyżej 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub • 750 stanowisk dla macior 	<ul style="list-style-type: none"> • pełen plan nawożenia (analiza gleby) • pozytywnie zaopiniowany plan przez OSCHR (Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza) • kopię planu z opinią przekazać do wójta/burmistrza, WIOŚ • ewidencja zabiegów nawożenia azotem • gnojowica, gnojówka: <ul style="list-style-type: none"> • 70% zagospodarowanie UR, biogaz, • 30% zbyć umowa, • kupujący nawóz od tego podmiotu musi opracować plan nawożenia • mapę/szkic lokalizacji przyzmu obornika w polu
<ul style="list-style-type: none"> • posiadające gospodarstwo rolne powyżej 100ha UR lub • uprawiający uprawy intensywne powyżej 50 ha lub • utrzymujący więcej niż 60 DJP średniorocznie 	<ul style="list-style-type: none"> • plan nawożenia azotem – dla każdego pola • ewidencja zabiegów nawożenia azotem • mapę/szkic lokalizacji przyzmu obornika w polu
<ul style="list-style-type: none"> • utrzymujący równo lub więcej niż 10 DJP • gospodarujący na równo lub więcej niż 10 ha UR 	<ul style="list-style-type: none"> • maksymalnie dawki N (z obliczeniami) lub • plan nawożenia azotem (dobrowolnie) • ewidencja zabiegów nawożenia azotem • mapę/szkic lokalizacji przyzmy obornika w polu
<ul style="list-style-type: none"> • utrzymujący mniej niż 10 DJP lub • gospodarujący poniżej 10 ha UR 	<ul style="list-style-type: none"> • nie wymaga się dokumentacji • przestrzeganie terminów stosowania nawozów

Program działań zawiera wiele wymogów. Dotyczą one między innymi:

- rolniczego wykorzystania nawozów na glebach zamarzniętych, zalanych wodą, nasyconych wodą lub przykrytych śniegiem,
- warunków rolniczego wykorzystania nawozów na terenach o dużym nachyleniu,
- okresów nawożenia,
- warunków przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowanie z odciekami,

- dawek i sposobów nawożenia azotem,
- dokumentowania realizacji Programu działań.

Zgodnie z Programem działań gospodarstwa można podzielić na grupy, w zależności od obowiązków.

Ograniczenia stosowania nawozów

W Programie określono ograniczenia rolniczego wykorzystywania nawozów oraz terminy

Tabela 2. Odległości dotyczące zakazu stosowania nawozów

Na gruntach rolnych od brzegu:				
Rodzaj nawozu	jezior i zbiorników wodnych o powierzchni do 50 ha	cieków naturalnych	rowów z wyłączeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na górnej krawędzi brzegu rowu	kanałów
Nawozy z wyłączeniem gnojowicy	5 m	5 m	5 m	5 m
Gnojowica	10 m	10 m	10 m	10 m
Na gruntach rolnych od:				
Rodzaj nawozu	brzegu jezior i zbiorników wodnych o powierzchni powyżej 50 ha		ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (Dz. U. poz. 1566 i 2180 oraz z 2018 r. poz. 650 i 710)	obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego
Wszystkie rodzaje nawozów	20 m	20 m		20 m

ich stosowania. Zgodnie z wytycznymi, rolnicy na terenie całego kraju nie mogą stosować nawozów na glebach zamrzniętych (chyba, że rozmarzną w ciągu dnia), zalanych wodą, nasyconych wodą oraz pokrytych śniegiem. Dopuszcza się nawożenie nawozami naturalnymi stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb.

Nie wolno jednak aplikować nawozów na gruntach rolnych w pobliżu wód powierzchniowych. Należy także zachować ostrożność podczas mycia rozsiewaczy do nawozów. Chodzi o to, by nie robić tego za blisko zbiorników i cieków wodnych (minimalna odległość to 25 m).

W jeszcze trudniejszej sytuacji są rolnicy gospodarujący na terenach o dużym nachyleniu. Dla nich odległości przedstawione w tabeli 2 trzeba zwiększyć o 5 m. Poza tym, na pozostałych terenach rolnicy muszą rozdzielać dawki nawozów azotowych mineralnych, tak aby nie przekraczały 100 kg N/ha.

Nawozy naturalne powinny być przyorane lub wymieszane z glebą w ciągu 4 godzin od zastosowania, jednak najpóźniej następnego dnia. Narzucono również sposób uprawy takich działek – w kierunku poprzecznym do nachylenia stoku, z zastosowaniem odkładni ski-by w górę stoku.

Tabela 3. Terminy stosowania nawozów azotowych oraz naturalnych

Rodzaj gruntów \ Rodzaj nawozów	Nawozy azotowe mineralne i nawozy naturalne płynne	Nawozy naturalne stałe
Grunty orne	1 marca – 20 października ^{1) 2)}	
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 2 do Programu Azotowego	1 marca – 15 października ^{1) 2)}	1 marca – 31 października ^{1) 2)}
Grunty orne na terenie gmin objętych wykazem stanowiącym załącznik nr 3 do Programu Azotowego	1 marca – 25 października ^{1) 2)}	
Uprawy trwałe		
Uprawy wieloletnie	1 marca – 31 października	1 marca – 30 listopada
Trwałe użytki zielone		
Gleby odłogowane	Zakaz nawożenia cały rok (dopuszczalne nawożenie jesienią przed planowanym zakończeniem odłogowania)	

1) Termin nie dotyczy podmiotów, które będą zakładać uprawy jesienią po późno zbieranych przedplonach, buraku cukrowym, kukurydzy lub późnych warzywach. Dopuszczalna dawka azotu w wieloskładnikowych nawozach dla zakładanych upraw nie może przekroczyć dawki 30 kg N/ha.

Należy szczegółowo udokumentować termin zbioru, datę stosowania nawozu, zastosowane nawozy i ich dawkę oraz termin siewu jesiennej uprawy.

2) Termin nie dotyczy podmiotów, które ze względu na niekorzystne warunki pogodowe, np. nadmierne uwilgotnienie gleby, nie mogły wykonać zbiorów lub nawożenia. Dla tych podmiotów termin graniczny stosowania nawozów to 30 listopada.

Strefy buforowe mogą być zmniejszone o połowę, w przypadku gruntów rolnych z uprawami oraz w przypadku stosowania nawozów przy pomocy urządzeń aplikujących je bezpośrednio do gleby. Strefy można zmniejszyć także, jeśli podzielimy pełną dawkę nawozów, co najmniej na 3 równe części. Odstęp między zastosowaniem podzielonych dawek nawozu nie może być krótszy niż 14 dni.

Terminy stosowania nawozów

Program określa szczegółowo dopuszczalne terminy i dawki stosowania nawozów, sposoby ich przechowywania, w szczególności nawozów naturalnych płynnych i stałych.

Termin stosowania nawozu zależy od regionu kraju, w którym znajdują się uprawy.

Zasady dotyczące ogólnych terminów stosowania nawozów, zmieniają się w przypadku dodatkowych obszarów:

- strefy późnej, do której należy południowa część województwa dolnośląskiego, śląskiego, małopolskiego, podkarpackiego oraz północna część województwa warmińsko-mazurskiego i podlaskiego,
- strefy wczesnej, do której należy część gmin województwa dolnośląskiego, opolskiego i lubuskiego.

Terminy dostosowania powierzchni i pojemności przechowywania nawozów naturalnych

W programie określono, że przechowywanie nawozów płynnych (gnojowicy) jest możliwe w szczelnych, przykrytych zbiornikach (może to być przykrycie elastyczne lub pokrywa pływająca). Zgodnie z przepisami, pojemność zbiorników powinna umożliwić gromadzenie półrocznej produkcji nawozów płynnych.

W przypadku nawozów stałych konieczne jest zapewnienie nieprzepuszczalnych miejsc do jego składowania, czyli płyt obornikowych. Płyty te mają umożliwić przechowywanie pięćmiesięcznej produkcji obornika.

Terminy na dostosowanie gospodarstwa do wymagań, wielkości zbiorników zależy od rozmiarów produkcji zwierzęcej w gospodarstwie.

Terminy dostosowania wielkości płyt i zbiorników:

- 31 grudnia 2021 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie większej niż 210 DJP, w tym podmiotów prowadzących chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub chów lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla zwierząt o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior,
- 31 grudnia 2024 r. – w przypadku podmiotów prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich w liczbie mniejszej lub równej 210 DJ.

Składowanie obornika

Dopuszcza się czasowe składowanie obornika bezpośrednio na powierzchni gruntu, lecz nie dłużej niż 6 miesięcy, na możliwie płaskim terenie o dopuszczalnym spadku do 3%. Miejsce złożenia przymy trzeba oznaczyć na mapie wraz z datą założenia przymy.

Taką dokumentację należy przechowywać przez 3 lata. Nie dopuszcza się składowania obornika na tym samym miejscu przez 3 okres

lat. Nie dotyczy to pomiotu ptasiego, którego na gruncie nie wolno przechowywać w ogóle. Zabronione jest również składowanie i przechowywanie kiszzonek bezpośrednio na gruncie. Kiszzonki należy przechowywać w silosach, rękawach foliowych, na płytach lub na podkładzie z folii, sieczki, słomy oraz pod przykryciem foliowym.

Maksymilian Żaba, DODR
Wrocław 2022

redakcja i korekta: Agnieszka Siegel DODR
opracowanie graficzne i skład: Ewa Kutkowska DODR

Fot. Ewa Kutkowska, DODR